

Mladá veda

Young Science

**Formovanie teritoriálnej identity
Čechov a Slovákov**

**Analýza vývoja cestovného ruchu
a hotelierstva na Slovensku po roku 1989**

Rozhovor s historikom prof. P. R. Magocsim

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

November 2013 (číslo 2)

Ročník prvý

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Singapore 2013. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD. (Katedra cestovného ruchu, Slezská univerzita v Opavě)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

Mgr. Richard Nikischer (Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, šéfredaktor (Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM-EU s.r.o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Magazín Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

PRŮŘEZOVÝ POHLED NA VÝVOJ ČESKÉHO CESTOVNÍHO RUCHU OD ROKU 1948 DO ROKU 1990 A OD ROKU 1991 DO SOUČASNOSTI Z PŘÍHLÉDNUTÍM K PRŮVODCOVSKÉ ČINNOSTI

THE CROSS-SECTORAL OVERVIEW OF THE CZECH TOURISM DEVELOPMENT
FROM 1948 TO 1990 AND SINCE 1991, WITH REGARD TO TOURIST GUIDE
ACTIVITIES

Petr Houška¹

Autor pôsobí ako vysokoškolský učiteľ na Vysokej škole obchodní v Prahe.

Abstract

The aim of this contribution is to describe the development of tourism in the Czech Republic, respectively in the Czechoslovak Republic from its nationalization in 1948 through its rigid conception of collective recreation of workers within the bound tourism which was especially organized by trade unions and large companies, to the first symptoms of development of individual tourism, particularly international tourism whose aim was to ensure the inflow of scarce foreign exchange from citizens of capitalist countries into our economy. The fulfillment of this aim was closely linked with the specific organizational arrangements for management and organizational structure of tourism, including its various services, among others guiding services. A separate part of this contribution is a description of tourism transformation after 1989, connected with privatization, restitutions and re-expansion of private entrepreneurship in tourism. During this period of development attention is also paid to the individual activities of tourist guides. The final part of the contribution deals with current issues of tourist guides in tourism, both from the perspective of the current lack of legislative framework, as well as with view to the status of tourist guides in the context of European legislation, particularly in terms of mutual recognition of qualifications. Key words: tourism, tourist guide, nationalization, transformation, private entrepreneurship, legal environment

Abstrakt

¹ Adresa pracoviska: Vysoká škola obchodní v Prahe
Email: houska.petr@seznam.cz

Předložený příspěvek si klade za cíl popsat vývoj cestovního ruchu v České republice, resp. Československé republice po jeho znárodnění v roce 1948 přes jeho rigidní pojmání z pohledu kolektivní rekreace pracujících v rámci vázaného cestovního ruchu organizovaného zejména odbory a velkými podniky, po první náznaky rozvoje individuálního cestovního ruchu, zejména zahraničního, jehož cílem bylo zajistit pro potřeby ekonomiky přísun nedostatkových devizových prostředků od občanů z kapitalistických zemí. S naplňováním tohoto cíle jsou spojena konkrétní organizační opatření pro řízení a organizaci cestovního ruchu, včetně jeho jednotlivých služeb, mj. i průvodcovských. Samostatnou částí příspěvku je pak popis transformace cestovního ruchu po roce 1989 spojený s privatizací, restitucemi a opětovným rozmachem soukromého podnikání v cestovním ruchu. V tomto vývoji je věnována samostatná pozornost činnosti průvodců. Závěrečná část příspěvku se pak zabývá současnou problematikou činnosti průvodců v cestovním ruchu, a to jak z pohledu současné nedostatečné legislativní úpravy, tak i z pohledu postavení průvodců v rámci evropské legislativy, zejména pak z pohledu vzájemného uznávání kvalifikací. Klíčová slova: Cestovní ruch, průvodce cestovního ruchu, znárodnění, transformace, soukromé podnikání, právní prostředí.

Úvod

Předkládaný příspěvek je z pohledu publikační činnosti po roce 1989 ojedinělým počinem. Není evidována jediná, byť trochu podrobnější práce která by se zabývala průřezovým pohledem na vývoj českého cestovního ruchu od roku 1948 do roku 1990 a od roku 1991 do současnosti z přihlédnutím k průvodcovské činnosti. Je poučné sledovat tento vývoj, kdy transformační procesy vždy přinesly absolutní negaci pozitiv předcházejícího vývoje a je příznačné, že teprve po určité době se k těmto pozitivům bylo třeba vrátit. Z uvedeného důvodu je proto zásadní pro budoucnost tento vývoj zaznamenat a poučení z něho brát v potaz při budoucím vývoji českého cestovního ruchu a jejího právního rámce. Jedná se zejména o kvalifikovanou činnost průvodců cestovního ruchu, která je z pohledu jeho postavení na trhu cestovního ruchu velmi významná. Činnost průvodce v oblasti cestovního ruchu je totiž z pohledu zahraničního cestovního ruchu specifickou, dá se říci politicko-odbornou činností reprezentanta České republiky vůči zahraničním turistům poznávajícím nejen kulturní a historické dědictví, ale též současné politicko-ekonomické realie.

Vývoj českého cestovního ruchu od znárodnění do roku 1990

První etapa vývoje

Zásadními dokumenty, které stály na počátku rozvratu a stagnace cestovního ruchu v České republice jsou zejména znárodnovací zákony č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří, zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení a zákon č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezi-národního zasilatelství.

Prováděcím předpisem k zákonu č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří byla vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 2507/1948 Ú.l. ze dne 14. 10. 1948, o znárodnění některých cestovních kanceláří. Jednalo se o tyto cestovní kanceláře:

1. Čedok, čs. cestovní a dopravní kancelář a.s., Praha
2. Bureš Hynek, cestovní kancelář, Brno
3. Cestovní kancelář Zemského cizineckého svazu v Brně
4. Procházka a spol., východočeská cestovní kancelář, Pardubice

Na tuto vyhlášku navazovala vyhláška č. 2508/1948 Ú.l., taktéž ze dne 14. 10. 1948, o zřízení národního podniku Čedok, který převzal kromě majetku původního podniku Čedok, čs. cestovní a dopravní kanceláře a.s.i majetky shora uvedených znárodněných cestovních kanceláří. Tato vyhláška kromě zřízení ředitelství pro Slovensko stanovila i předmět a rozsah činnosti národního podniku Čedok. Jednalo se mimo jiné i o poskytování následujících služeb:

1. nepravidelné dopravy vlastními i najatými dopravními prostředky
2. bankovní a směnářské činnosti
3. průvodčích cizinců
4. zprostředkování pojištění cestovních zavazadel
5. nakladatelství a prodeje turistických publikací, map a pohlednic atd.

Tyto činnosti byly vykonávány v souladu se stále platnými živnostensko-právními předpisy, totiž s nařízením ministrů obchodu a vnitra ze dne 23. 11. 1895 č. 181 ř.z. jímž cestovní kanceláře se zařadují mezi živnosti koncesované a dále samostatné úpravy některých dalších činností v rámci živnostenského zákona. Celý znárodnovací proces byl ukončen vyhláškou ministra vnitřního obchodu č. 2995/1948 Ú.l. o zastavení činnosti cestovních kanceláří. Vyhláška se vztahovala na zbylé, již ochromené cestovní kanceláře, kterým nebyla povolena výjimka k provozování činnosti ze znárodnovacího zákona (§ 1 odst. 2 zákona č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří) a které musely třetím dnem počínajícím ode dne uveřejnění této vyhlášky zastavit veškerou činnost.

Uvedené znárodnovací zákony zavedly u činnosti cestovních kanceláří u zahraničního cestovního ruchu státní monopol na tyto činnosti, který fakticky trval až do konce roku 1991, kdy byl monopol státu u cestovních kanceláří zrušen zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání zákonem, resp. zákonem č. 510/1991 Sb., o živnostenských úřadech, který zrušil zákon č. 127/1981 Sb. o vnitřním obchodě ve znění pozdějších předpisů. Rozhodující úpravou pro zrušení monopolu zahraničního obchodu byl pak zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

U hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení (stravovacích a ubytovacích služeb) se sice znárodnovací zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení, vztahoval pro podniky od 50 zaměstnanců, ale následné kroky v letech po roce 1948 vedly k tomu, že i u malých a středních provozoven do 50 osob došlo k likvidaci „kapitalistického sektoru“ a většina těchto vlastníků přešla do „socialistického sektoru“. To v praxi znamenalo „dobrovolné“ převzetí živností státem, reprezentovaným národními výbory, resp. jimi zakládanými podniky, kdy tyto provozovny byly převzaty pouze s aktivy, uhrazení pasiv byla věcí živnostníka. Obdobný byl postup u tzv. združstevňování. Častým jevem byla také kriminalizace těchto živnostníků obviňovaných z hospodářských deliktů, která byla spojena s konfiskací majetku a

provozoven. Tímto postupem došlo k totální destrukci infrastruktury cestovního ruchu spojené s úpadkem kvality poskytovaných služeb.

To se projevilo mj. i tak, že po realizaci prováděcí vyhlášky č.1837/1948 Ú.l. , o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení ke znárodnovacímu zákonu č. 124/1948 Sb., kdy na základě navazující vyhlášky ministra vnitřního obchodu č. 1838/1948 Ú.l., byl zřízen národní podnik Československé hotely, který byl pověřen řešit tragické dopady znárodnění malých a středních podniků v komunální sféře prováděním odborného dozoru nad těmito komunálními podniky (viz. vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 654/1949 Ú.l. o pověření Československých hotelů n.p. prováděním odborného dozoru nad komunálními podniky).

Nástrojem k realizaci tohoto postupu byla řada opatření, která přesouvala pravomoci a kompetence v oblasti živnostenského podnikání na Okresní národní výbory, které se tak staly hlavní hybnou silou tohoto procesu. Jedná se zde o řadu právních předpisů, z nichž uvádím zejména vládní nařízení č. 116/1949 Sb., o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě, vládní nařízení č. 120/1951 Sb., o změnách v organizaci okresních národních výborů, kdy na základě tohoto právního předpisu je definován na okresních národních výborech referát X „referát pro vnitřní obchod“ a vládní nařízení č. 122/1951 Sb., o dalších přesunech působnosti a o jiných zjednodušeních veřejné správy.

Ve vztahu k úkolům na úseku cestovního ruchu v tomto krátce poúnorovém období se v rámci výzkumu podařilo nalézt asi nejdůležitější dokument, totiž vyhlášku ministerstva vnitřního obchodu č. 228/1950 Ú.l., o složení a úkolech komisí cestovního ruchu, kterou bylo uloženo zřízení komisí cestovního ruchu Krajskými národními výbory a Ústředním národním výborem v Praze a Brně. U okresních národních výborů mohli zřídit tuto komisy pokud si to dle jejich názoru vyžadovaly zájmy cestovního ruchu. Tyto komise byly poradním orgánem národního výboru v oblasti působnosti referátu pro vnitřní obchod a výživu.

Péči o cestovní ruch se zde rozumělo opatření, jimiž se sjednávají, zabezpečují ne zlepšují předpoklady cestování nebo přechodného pobytu zejména:

1. péče o ubytovací a stravovací zařízení cestovního ruchu (hostinské živnosti, noclehárny a jiná zařízení pro hromadné ubytování a stravování na cestách, letní byty, lůžka v soukromí apod.), a jejich využití
2. péče o ostatní zařízení cestovního ruchu (rozhledny, vyhlídkové věže, cesty a stezky, můstky, lávky, orientace apod.) a jejich využití
3. péče o zpřístupnění a hospodářské využití přírodních a kulturních statků a jiných zajímavostí v cestovním ruchu
4. propagace cestovního ruchu
5. informační a receptivní služba cestovního ruchu (zejména péče o přijetí, ubytování a doprovod hromadných výprav a jiných hostů)
6. péče o časovou a věcnou koordinaci událostí významných pro cestovní ruch
7. koordinace a podpora všech složek cestovního ruchu
8. dohled nad provozem hostinských závodů všeho druhu; u okresních národních výborů též dozor podle vládního nařízení č. 23/1939 Sb. II o opatřeních v oboru hostinských a výčepnických živností, zejména na podporu cestovního a sportovního ruchu

9. dohled nad službami poboček národního podniku „Čedok“ a kanceláři cestovní informační služby (CIS)², a podpora jejich činnosti
10. evidence podniků a účelových zařízení cestovního ruchu.

Za členy Komise cestovního ruchu měli být zvoleni odborní pracovníci ubytovacích, stravovacích a dopravních podniků, národního podniku Čedok, pokud měl v kraji, okrese pobočku a dále organizací, jejichž činnost sloužila přímo či nepřímo potřebám cestovního ruchu (Sokol, Autoklub RČS, Klub českých turistů, ROH apod). Tento výčet je zejména z pohledu již v té době postupně likvidovaných organizací Sokola, Klubu českých turistů a Autoklubu RČS jistě zajímavý. Dále je zde v bodu 5. zmíněna odborná činnost průvodců, která se de facto v následujícím období, tj. až do počátku 70 let minulého století v legislativně-administrativních předpisech neobjevuje.

Z uvedeného popisu celkového stavu v letech těsně po roce 1948 vyplývá několik závěrů. Totiž, že se žádné právní předpisy konkrétně směřující ke zlepšení úrovně poskytovaných služeb v cestovním ruchu nevytvářely a že v této přechodné době se zcela bez skrupulí využívala, či spíše zneužívala do českého právního řádu převzatá rakousko-uherská živnostensko právní legislativa, včetně předpisů z období protektorátu (např. vládní nařízení č. 23/1939 Sb. II o opatřeních v oboru hostinských a výčepnických živností, zejména na podporu cestovního a sportovního ruchu). Toto vládní nařízení se zaměřilo na zlepšení provozu z hlediska hygieny, kvality pokrmů a občerstvení a úroveň vybavení provozním zařízeními. Pro naplnění těchto cílů mohl Okresní úřad, resp. Okresní národní výbor nařídit stavební úpravy, úpravy vnitřního zařízení nebo určit i způsob poskytování služeb v těchto zařízeních.

To potom vedlo k tomu, že např. pro průvodcovskou činnost platila v té době převzatá právní úprava z období Rakouska-Uherska³, totiž živnosti koncesované definované v § 15 Řádu živnostenského č. 227/1859 ř.z. – „živnosti těch, kteří na veřejných místech prostředky na dopravu osob k potřebě jednoho každého pohotově mají aneb ke službám osobním se nabízejí (jako poslové, nosiči, průvodčí cizinců atd.) a dále Nařízení ministra obchodu v dohodě s min. vnitra. č. 187/1911 Sb., jímž se živnost těch, kteří nabízejí osobní služby na neveřejných místech, váže na koncesi. Na toto nařízení navazuje Nařízení ministra obchodu v dohodě s min. vnitra č. 134/1912 ř.z., které v § 4 uvádí:

„Majitel živnosti smí jako poslu, nosičů, průvodčích a k podobným službám užívati toliko osob, které dokončily 16. rok života, mají potřebnou spolehlivost a bezúhonnost, netrpí nějakou odpor vzbuzující nebo nakažlivou nemocí, a jsou ke svému úkolu tělesně způsobilí“.

Obdobná situace byla i u jiných živností, např. živností hostinských a výčepních, neboť komunistické vlády si nelámaly hlavu s tím, aby po likvidaci živnostenského podnikání zrušily tato živnostenská oprávnění.

²Pozn: Kanceláře Cestovní informační služby (CIS) zřizovaly národní výbory a jejich činnost se dá přirovnat k činnosti Turistických informačních center v současné době

³Štědrý, B., Buchtela, R., Řád živnostenský, díl I., Komentované zákony Československé republiky, Československý Kompas, a.s., Praha 1936, ss. 1188 – 1191.

Samotný Řád živnostenský č. 227/1859 ř.z. byl zrušen s účinností až od 1. 1. 1966 Zákoníkem práce č. 65/1965 Sb. Platnosti oprávnění na jeho základě vydaných se však žádná úprava nedotkla. Proto živnostenský odbor Ministerstva obchodu a cestovního ruchu ČR vydal v roce 1992 vůči živnostenským úřadům následující metodické doporučení⁴ k aplikaci zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ve věci transformace oprávnění k podnikatelské činnosti vydaných před 13. březnem 1965, tj před vydáním Zásad č. 20/1965 Sb., pro poskytování některých služeb a oprav občany na základě povolení národního výboru:

„V tomto případě se jedná o oprávnění k podnikatelské činnosti získaná na základě právních předpisů platných na našem území do roku 1965. Tato oprávnění zůstala v platnosti i přesto, že jak níže uvádíme, byla zrušena zákonná úprava, která je zakládala (Řád živnostenský č. 227/1859 ř.z.). Tato oprávnění nebylo možno s jistotou od roku 1965 realizovat. Protože současná právní úprava provedená zákonem č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání o případném oživení těchto dřívějších oprávnění mlčí, máme za to, že nepůjde o rozpor se zákonem, když konstatujeme, že i tato dřívější oprávnění k podnikatelské činnosti podléhají režimu transformačního ustanovení § 74 živnostenského zákona, a to plně se všemi důsledky z tohoto stavu vyplývajícími právě tak, jako je tomu např. při transformaci oprávnění k podnikatelské činnosti dle zákona č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů“. Je však třeba říci, že nebyla zaznamenána žádná transformace v oboru průvodcovské činnosti dle Řád živnostenský č. 227/1859 ř.z.

Tak se i obdobně stalo, že některé zákony z 1. republiky nebyly do dnešní doby fakticky zrušeny. Jedná se zejména o zákon č. 649/1919 Sb., jimž se zřizuje instruktorát pro podniky ku přechovávání cizinců.

Řádově do konce 50. let se podařilo komunistickým vládám zlikvidovat poslední zbytky soukromého podnikání a nahradilo ho převážně podnikáním státním. Výsledkem byla na jedné straně velká kořist spočívající ve vlastnictví materiálně technické základny cestovního ruchu, která patřila všem a nikomu. Zařízení cestovního ruchu byla sice převzata řadou komunální a družstevních organizací, ale rozhodující část této infrastruktury byla svěřena odborovým organizacím, důležitým průmyslovým závodům a podnikům, což vedlo k faktickému nahrazení volného cestovního ruchu vázaným, který byl spjat s kolektivistickou ideologií komunistické společnosti. I když i v této oblasti vznikly některé specifické činnosti, které lze do určité míry srovnat se současným obdobím. Jednalo se například o činnost „kulturního referenta ROH“, jenž organizoval kolektivní zábavu v rámci rekreace a jehož činnost by se mohla srovnat se současnou činností animátora.

Oblast služeb⁵, zejména co se týče jejího významu podléhala komunistické ideologii též v tom smyslu, že Marx měl z hlediska tvorby hodnot dva náhledy na služby – dopravu a údržbu strojů zahrnul do produktivních činností, obchod a finanční aktivity do činností neproduktivních. Tím ovlivnil rozvoj služeb v centrálně plánovaných ekonomikách tím, že

⁴ Ministerstvo obchodu a CR, živnostenský odbor, Metodický pokyn k aplikaci zák.č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání „Transformace oprávnění k podnikatelské činnosti vydaných před 13. březnem 1965“, č.j.: 56946/92/Ru ze dne 4. 8. 1992

⁵Kubišta, V.:Služby v mezinárodním obchodě, Grafické závody Hronov, s.r.o., Praha 2003, s 6, ISBN 80-7179-380-9

většinu služeb nepovažoval za zdroj tvorby hodnoty. To se u nás projevilo přeceněním těžkého průmyslu s totálním podceněním úlohy služeb ve společnosti a tím i nedostatkem investic alespoň na prostou reprodukci infrastruktury cestovního ruchu. Tento proces byl v příkrém rozporu s boomem cestovního ruchu po II. světové válce v nekomunistickém světě, kdy s rozvojem mezikontinentální letecké dopravy došlo ke globalizaci cestovního ruchu, rozvoji infrastruktury cestovního ruchu, vytváření nových produktů, diferenciaci a specializaci činností v cestovním ruchu, včetně činnosti průvodce v cestovním ruchu, bylo dosaženo zlepšení kvality poskytovaných služeb, docházelo k lepší komunikaci a poznávání nových přitažlivých destinací a jejich obyvatel.

Co se týče formální gesce v oblasti cestovního ruchu přešla jeho působnost z Ministerstva vnitřního obchodu na Ministerstvo dopravy. Jednalo se zde o vládní nařízení č. 34/1952 Sb., o organizaci silniční, letecké a vodní dopravy a cestovního ruchu. V působnosti Ministerstva vnitřního obchodu zůstávají oblastní podniky hotelů, podnik jídelní vozy, krajské podniky nádražních restaurací podřízené Hlavní správě hotelů a nádražních restaurací. Na základě tohoto nařízení byla zřízena „Ústřední komise cestovního ruchu“, která měla za cíl koordinaci při řešení otázek cestovního ruchu spadající do kompetence jiných ústředních úřadů a zájmových složek. V rámci ministerstva byla zřízena „hlavní správa cestovního ruchu“, která byla hlavní řídicí složkou pro národní podniky cestovního ruchu. Dále došlo k posílení monopolního postavení n.p. Čedok, který převzal práva a závazky kanceláří cestovní informační služby (CIS). Vládním nařízením č. 44/1954 Sb. pak došlo k rozdělení působnosti na domácí a zahraniční cestovní ruch, kdy působnost ve věcech domácího cestovního ruchu byla svěřena Státnímu výboru pro tělesnou výchovu a sport. Na Ministerstvu vnitřního obchodu vzniká Hlavní správa Restaurací a jídelen.

Z rozvojem zahraničního cestovního ruchu byl namísto dosavadního národního podniku Čedok zřízen jednak podnik Čedok, československá dopravní kancelář, který se specializoval na zahraniční cestovní ruch a jednak podnik Turista, cestovní kancelář Praha.

Toto členění vyústilo v roce 1956 (Vládní nařízení č. 7/1956 Sb., o přesunu působností v oboru cizineckého cestovního ruchu) k převodu problematiky „cizineckého cestovního ruchu“ na ministerstvo zahraničního obchodu, a to včetně podniku Čedok, do kterého byly též zařazeny některé hotely poskytující služby zahraničním turistům. Kromě shora uvedených cestovních kanceláří se zabýval cestovním ruchem cestovní odbor ÚV ČSM (Československý svaz mládeže) z něhož byla v roce 1964 zřízena Cestovní kancelář mládeže. Na úseku družstevního obchodu existovala od roku 1955 Informační středisko družstevního pohostinství, které se přeměnilo v roce 1960 v družstevní cestovní kancelář Rekrea. Jako samostatný podnik působila cestovní kancelář od roku 1964.

Druhá etapa vývoje

S částečným uvolněním mezinárodního napětí po roce 1954 byly v roce 1958 na základě usnesení vlády č. 520/1958 zřízeny při ministerstvu vnitřního obchodu „koordinační výbory pro otázky cestovního ruchu“ mající za cíl koordinovat na celostátní úrovni činnost cestovního ruchu, včetně rozvoje jeho materiálně technické základny a dále pak i stálé občanské komise pro rozvoj cestovního ruchu, které vznikly při národních výborech. Od roku 1958 bylo řízení Podniků restaurací a jídelen podřízeno odborům obchodu rad KNV a od roku

1960 až do faktické likvidace podniků Restaurací a jídelen Okresním národním výborům, resp. Okresním úřadům.

Jedním z podstatných důvodů uvedené aktivity byl nedostatek devizových prostředků, a proto se začaly hledat cesty k jejich získání. Jejich zdroj byl spatřován i v možnosti rozvoje zahraničního cestovního ruchu. Z tohoto důvodu se objevila nutnost zajistit koordinaci činnosti jednotlivých resortů, orgánů podílejících se na jeho realizaci.

V souvislosti se změnou územního uspořádání státu v roce 1960 došlo i k některým změnám v řízení organizací cestovního ruchu (usnesení vlády č. 473/1960). Z působnosti podniku Čedok byly vyčleněny hotelové a restaurační služby z nichž byly vytvořeny samostatné podniky státního obchodu (Interhotely) spolu s některými dalšími podniky veřejného stravování převedenými z působnosti národních výborů. Ovšem způsob řízení⁶ těchto činností byl klasicky „socialistický“. To v praxi znamenalo, že podnik Turista organizoval výjezdový cestovní ruch pro naše občany s výjimkou Prahy a Bratislavy, kde tuto činnost organizoval podnik Čedok. Naproti tomu příjezdový cestovní ruch (aktivní cestovní ruch) organizoval Čedok, ale ubytování a stravování pro zahraniční turisty zajišťoval podnik Turista a Interhotely a k tomu ještě navíc hotely a restaurace podniků Restaurací a jídelen řízených ONV. Tyto podniky byly podřízeny Sdružení pro cestovní ruch, které působilo v rámci ministerstva vnitřního obchodu. Cílem jeho činnosti byl rozvoj a zkvalitňování služeb, rozvoj materiálně technické základny cestovního ruchu a jeho propagace. Usnesením vlády č. 473/1960 byly k 1. 7. 1960 převedeny podniky Restaurací a jídelen do působnosti ONV nebo Městských národních výborů ve větších městech. V souladu s přijatou zásadou jednotného označování hotelů určených svým vybavením pro ubytování a stravování zahraničních návštěvníků byly tyto vybrané hotely označovány názvem Interhotel.

Vzhledem k tomu, že „koordinační výbory pro otázky cestovního ruchu“ nebyly vybaveny náležitými pravomocemi, nedařilo se jim řešit kompetenční spory, byl v roce 1963 zákonem č. 104/1963 Sb. , o zřízení a pravomoci Vládního výboru pro cestovní ruchu zřízen Vládní výbor pro cestovní ruch, jako centrální orgán pro organizaci a řízení domácího i zahraničního cestovního ruchu. Vládní výbor pro cestovní ruch měl pravomoc vydávat právní předpisy, závazná opatření a pokyny orgánům všech resortů jejichž činnost se dotýkala cestovního ruchu. Jeho hlavními úkoly bylo zejména:

- organizovat a řídit domácí a zahraniční cestovní ruch;
- zúčastňovat se sjednávání mezinárodních smluv a dohod, pokud se týkají zahraničního cestovního ruchu;
- schvalovat podle směrných ukazatelů stanovených vládou návrh rozvoje cestovního ruchu;
- projednávat a přijímat opatření týkající se cestovního ruchu;

Dále byly zřízeny na krajských národních výborech krajské komise cestovního ruchu, jako výkonný orgán KNV.

⁶Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, s.108-110, 51-331-80

V polovině roku 1963 byla činnost českého a slovenského podniku Turista omezena pouze na činnost cestovní kanceláře a byl nově vytvořen podnik Turista, cestovní kancelária Bratislava s celostátní působností⁷.

Postupný rozvoj zahraničního cestovního ruchu si vyžadoval soustředění řízení zejména ubytovacích a stravovacích zařízení⁸. V této souvislosti byla proto k 1. 1. 1964 vytvořena Ústřední správa pro cestovní ruch podřízená ministerstvu vnitřního obchodu, která řídila jednak vybrané podniky cestovního ruchu řízené dosud Sdružením pro cestovní ruch (tj. podnik Turista a vybrané ubytovací a stravovací podniky), jednak další podniky organizačně dosud začleněné do působnosti jiných resortů. Také byl k tomuto dni převeden z působnosti ministerstva zahraničního obchodu do přímého řízení Ústřední správy pro cestovní ruch národní podnik Čedok a dále několik desítek vybraných ubytovacích a stravovacích zařízení začleněných do stávajících podniků Interhotel. Sít cestovních kanceláří byla rozšířena a doplněna převodem vybraných kanceláří Cestovní informační služby – CIS z působnosti národních výborů do podniku Turista.

K další organizační změně⁹ došlo v roce 1965, kdy došlo ke sloučení dosavadní Ústřední správy pro cestovní ruch s podřízenými hotelovými podniky, čs. Dopravní kanceláří Čedok a cestovní kanceláří Turista do oborového podniku cestovního ruchu Čedok. V roce 1971 byl pak zřízen Čedok, trust podniků cestovního ruchu, podřízený ministerstvu obchodu ČR v čele s generálním ředitelem se sídlem v Praze. V 80. letech minulého století se trust podniků cestovního ruchu Čedok skládal s následujícími podřízenými podniky:

1. Čedok, cestovní kancelárie, Bratislava s celostátní působností
2. Interhotely (10 oblastních podniků sdružujících vždy několik hotelových závodů a restauračních závodů a jiných zařízení cestovního ruchu)
3. Správa zahraničního cestovního ruchu, Praha
4. Reklama Čedok

Kromě zmiňovaných cestovních kanceláří¹⁰ – Cestovní kanceláře mládeže a družstevní cestovní kanceláře Rekrea postupně vznikaly i další cestovní kanceláře jako byly Autoturist, zařízení Ústředního výboru pro spolupráci s armádou, Balnea, účelové organizace GŘ lázní a zříděl pro ČR, Sport-turist, podnik Českého svazu tělesné výchovy, Tatratur, podnik Slovenského svazu spotřebních družstev, Slovakoterma, GŘ čs. Lázní a zříděl pro Slovensko, Slovakoturist, podnik Slovenské organizace Československého svazu tělesné výchovy.

S realizací federálního uspořádání ČSSR¹¹ byl zákonem č. 2/69 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky zrušen zákon č. 104/1963 Sb., o zřízení a pravomoci Vládního výboru pro cestovní ruch. Řízením cestovního ruchu byla pověřena národní Ministerstva obchodu. V souladu s tímto zákonem byl při ministerstvu obchodu zřízen jako koordinační orgán pro cestovní ruch Český výbor pro cestovní ruch.

⁷ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.108-110, 51-331-80

⁸ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.108-110, 51-331-80

⁹ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.108-110, 51-331-80

¹⁰ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.108-110, 51-331-80

¹¹ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.104-107, 51-331-80

Český výbor pro cestovní ruch¹² skončil svoji činnost usnesením vlády ČSR č. 185/1973, kterým byl zřízen Vládní výbor pro cestovní ruch ČSR. Usnesením vlády ČSSR č. 170/1971 byl zřízen Vládní výbor pro zahraniční cestovní ruch, který byl v gesci federálního ministerstva zahraničního obchodu a měl v působnosti sjednávání, projednávání mezinárodních smluv v oblasti zahraničního cestovního ruchu, včetně působení v mezinárodních organizacích cestovního ruchu, zejména IUOTO (International Union of Official Travel Organisations), resp. jejího nástupce WTO (World Tourism Organisation). Posléze vykonávala tuto působnost samo Ministerstvo zahraničního obchodu.

Významným počinem pro cestovní ruch bylo vydání zákona č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě, který zrušil letitý zákon 160/1949 Sb. toho samého názvu, který vymezil pojem obchodní činnost, včetně vymezení pojmů ubytovací služby a služeb cestovních kanceláří. Vymezení toho kdo může obchodní činnost vykonávat, včetně povolování obchodní činnosti a působnost jednotlivých orgánů státní správy v oblasti obchodní činnosti. Zákon č. 127/1981 Sb. byl proveden vyhláškou č. 93/1982 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona ČNR č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě, zejména z pohledu bližší specifikace služeb veřejného stravování a ubytovacích služeb včetně jejich zařazování do kategorií a tříd a dále činnosti cestovních kanceláří. Nezmiňuje se však o průvodcovské činnosti, a to ani z pohledu činnosti cestovní kanceláře.

V souvislosti s vydáním zákona č. 60/1988 Sb., o změnách v organizaci a působnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR byl upraven název ministerstva o jeho působnost v oblasti cestovního ruchu na Ministerstvo obchodu a cestovního ruchu. Tato změna zákona přinesla i faktickou organizační změnu, kdy Vládní výbor pro cestovní ruch ČSR byl začleněn do struktury ministerstva jako samostatná sekce cestovního ruchu, ke které byl přiřazen i odbor pro národní výbory, který měl na starosti metodické řízení veřejného stravování ve vztahu k národním výborům. Uvedená působnost fakticky trvala do roku 1990, kdy byl přijat zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, který zásadním způsobem změnil řízení a podnikání v cestovním ruchu.

Významnými dokumenty, které měly kladný dopad na rozvoj infrastruktury a zmapování potenciálu cestovního ruchu byla rajonizace cestovního ruchu, kterou vláda ČSSR schválila svým usnesením č. 992 ze dne 17. 10. 1962 jako základní dokument pro řízení a plánování cestovního ruchu. Dalším nástrojem, který přispěl k rozvoji infrastruktury cestovního ruchu byl vznik Fondu cestovního ruchu, který byl zřízen na základě usnesení vlády ČSSR č. 313/1966, s jehož pomocí byla vybudována, či zrekonstruována řada provozoven, či zařízení cestovního ruchu. V roce 1974 byla též zpracována Dlouhodobá koncepce rekreace obyvatelstva ČSR, jejímž cílem bylo mj. využití venkovského prostoru, tj. volné krajiny a venkovských sídel pro rekreaci.

Zásadní význam pro rozvoj cestovního ruchu z hlediska koncepčního a vědeckého měl Výzkumný ústav cestovního ruchu, Bratislava, který měl celostátní působnost (ČSSR), i když byl přímo podřízen Ministerstvu obchodu Slovenské republiky. Obdobný způsob řízení byl uplatněn u Výzkumného ústavu obchodu, Praha, který byl podřízen Ministerstvu obchodu České republiky. Bohužel po roce 1990 oba ústavy zanikly a zejména v oblasti cestovního ruchu do dnešní doby není zajištěna koordinovaná vědecko-výzkumná činnost.

¹² Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.108-110, 51-331-80

V oblasti průvodcovské činnosti¹³, kromě dosavadního interního vzdělávání průvodců cestovními kancelářemi, zejména pak podnikem Čedok v 50. a 60. letech, bylo nejvýznamnějším opatřením v tomto období ustavení Ústředních metodických a koordinačních sborů pro práci s průvodci (dále ÚMKS) při Vládních výborech pro cestovní ruch ČSR a SSR v roce 1974. Tyto sbory byly složeny ze zástupců Vládního výboru, cestovních kanceláří a Pražské a Bratislavské informační služby.

Ústřední metodický a koordinační sbor se zejména zaměřil na:

- vypracování a uplatnění jednotných kritérií pro výběr průvodců
- každoroční vypracování jednotné osnovy školení a doškolení, podle níž probíhala výchova průvodců ve všech organizacích CR a cestovních kancelářích
- na postupné vydávání jednotné metodiky a informačních materiálů, byl vydáván ve spolupráci s Vládním výborem pro cestovní ruch pravidelný měsíční zpravodaj pro průvodce
- spolupráci s tehdejší fakticky jedinou střední školou zaměřenou na cestovní ruch (SEŠ v Karlových Varech), kde probíhala výuka v rámci jednoročního kurzu pro průvodce
- ÚMKS po řadě opatření přezkušovala způsobilost všech průvodců, s tím že úspěšným průvodcům byl předán odznak průvodce a legitimace. Toto oprávnění bylo obnovováno vždy po 3 letech

ÚMKS specifikovaly práva a povinnosti průvodců a zabezpečovaly tzv. první etapu (1977–1978) jednotného celostátního přezkušování průvodců cestovního ruchu. Úspěšní uchazeči o přezkoušení obdrželi odznak a průkaz průvodce cestovního ruchu, které měly jednotnou podobu pro průvodce všech cestovních kanceláří. Druhá etapa do roku 1989 se vyznačovala jednotným postupem při výběru, přípravě, kvalifikačních a ověřovacích zkouškách průvodců. Byly vytvořeny jednotné osnovy předmětů, které byly součástí kvalifikačního kurzu pro průvodce a příprava končila složením kvalifikační zkoušky a přidělením osvědčení průvodce cestovního ruchu a odznaku. Platnost osvědčení byla 3 roky, poté průvodce musel absolvovat ověřovací zkoušku. Tyto sbory zanikly po roce 1990.

Po transformaci a začlenění Vládního výboru pro cestovní ruch do struktury Ministerstva obchodu a cestovního ruchu byly zkoušky realizovány prostřednictvím organizace zřízené Ministerstvem obchodu a CR - Institutu obchodní výchovy, jehož pobočky byly v Praze, Plzni, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem, Brně.

Uvolnění podnikatelské činnosti v oblasti cestovního ruchu s přihlédnutím průvodcovské činnosti po roce 1990 a do současnosti

První etapa vývoje

Jednou z prvních etap, kterou začal rozsáhlý proces privatizací v Československu po roce 1989 byla tzv. malá privatizace. Pomohla znovu vystavět živnostenský sektor, který v tehdejší ČSFR prakticky neexistoval. Jednalo se o převody především jednotlivých provozoven maloobchodu a služeb z vlastnictví státu jiným, nestátním subjektům. Právní podklad tomuto

¹³ Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, ss.229-233, 51-331-80

procesu položilo Federální shromáždění ČSFR schválením zákona č. 427/1990 Sb. Byl to „Zákon o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné, právnické nebo fyzické osoby“. Nový nabyvatel získával vlastnictví provozovny výhradně za peníze, licitací ve veřejných aukcích. Předmětem aukce byl majetek (tj. vlastní provozovna včetně zařízení a zásoby), eventuální závazky se na nového nabyvatele nepřeváděly – ty zůstaly v mateřském podniku, což ovšem ztěžovalo prodej zbytku tohoto podniku v budoucnu. Aukce probíhaly až do roku 1993, přičemž hlavní objem takto privatizovaného majetku byl vydražen v letech 1991 a 1992. V součtu to bylo přes 23 000 podnikatelských jednotek¹⁴. Část provozoven byla též restituována na základě zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Privatizace, zejména velkých podniků, včetně Čedoku a jeho Interhotelů pak bylo podřízeno zákonu č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.

Z pohledu podnikatelské činnosti byl přelomový zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, který uvolnil podnikání v oblasti služeb cestovního ruchu pro fyzické osoby a soukromé právnické osoby. Oprávnění k podnikatelské činnosti dle uvedeného zákona vydávaly Okresní národní výbory, resp. Okresní úřady, která vznikly zákonem č. 425/1990 Sb. Před vydáním oprávnění však, zejména u cestovních kanceláří musel mít žadatel předchozí souhlas Ministerstva obchodu a cestovního ruchu, které vydávalo povolení k obchodní činnosti v této oblasti na základě zmiňovaného zákona o vnitřním obchodě (zákon č. 127/1981 Sb.).

Objektivně je však třeba říci, že sice nastává bouřlivý rozvoj podnikání, které je adorováno do té míry, že je zpochybňována rozvojová, koordinační a metodická úloha orgánů státní správy a samosprávy v cestovním ruchu. To se projevilo zejména v rušení odborů obchodu a cestovního ruchu v okresech i městech, které měly svůj nezastupitelný význam v rozvoji infrastruktury cestovního ruchu i podpoře aktivit cestovního ruchu jako takového, a to i z pohledu realizace projektů schválených v rámci Fondu cestovního ruchu. Pod heslem trh si pomůže sám - hoteliéři a cestovní kanceláře vše zvládnou sami, není potřeba žádná koordinační role se český cestovní ruch vrátil opět na začátek. První nesmělé kroky k nápravě byly učiněny v roce 1993 založením České centrály cestovního ruchu, státní příspěvkové organizace, zřízené rozhodnutím ministra hospodářství č. 29 z 18.3.1993 k plnění úkolů v oboru cestovního ruchu, zejména z pohledu mezinárodní propagace českého cestovního ruchu. U jejího vzniku stál zejména JUDr. Jiří Čech tehdejší ředitel odboru cestovního ruchu, jehož delimitovaní zaměstnanci byli i základem této nově vzniklé organizace. Do čela organizace byl postaven Ing. Karel Nejdrl, CSc. Oba dva jmenovaní odborníci s mezinárodním rozhledem byli dlouholetí zkušení pracovníci Vládního výboru pro cestovní ruch ČSR.

Taktéž se postupně dařilo vracet problematiku cestovního ruchu do regionů, a to zejména v rámci přípravy zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a jeho aplikace v praxi. Po vzniku krajů, ve spolupráci s Ministerstvem vnitra, se podařilo Ministerstvu pro místní rozvoj prosadit do doporučené organizační struktury těchto nově vznikajících úřadů i problematiku cestovního ruchu formou samostatných oddělení cestovního ruchu. Je třeba konstatovat, že všechny kraje toto doporučení akceptovaly, i když ne vždy v doporučeném sepejetím s úsekem regionálního rozvoje.

¹⁴ Malá privatizace (on line). Citováno 27. 9. 2011.

Dostupné z URL:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mal%C3A1_privatizace>

Co se týče průvodcovské činnosti povolení vydávala z pověření Ministerstva obchodu a cestovního ruchu jí zřizovaná organizace Institut obchodní výchovy¹⁵, resp. jeho krajská střediska. Taktéž získání tohoto povolení předcházelo vydání oprávnění k podnikatelské činnosti pro průvodcovskou činnost.

Druhá etapa vývoje

Zásadním průlomem v oblasti podnikání bylo vydání komplexní právní úpravy, totiž zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), který mj. upravil i podnikání v oblasti služeb cestovního ruchu, a to u hostinské činnosti, ubytovacích služeb v ubytovacích zařízeních, provozování cestovní kanceláře, které byly zařazeny mezi živnosti koncesované a průvodcovské činnosti, která byla zařazena mezi živnosti vázané.

Pro živnost „průvodcovská činnost“ spočívala odborná způsobilost v doložení osvědčení vydaném Ministerstvem obchodu a cestovního ruchu a středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Ministerstvo vydávalo toto osvědčení na základě průvodcovských zkoušek u vzdělávacích organizací, které akreditovalo, resp. uvedlo na seznamu. Tato vzdělávací zařízení navazovala často na činnost zrušeného Institutu obchodní výchovy a v jeho intencích, často byla i zakládána bývalými pracovníky této instituce (např. soukromé jako Motiva, nebo komunální Pražská informační služba).

Další zásadní skutečností bylo zrušení zákona č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě, na základě kterého vydávalo Ministerstvo obchodu a cestovního ruchu povolení k obchodní činnosti, a to zákonem č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech.

Došlo též k převodu působnosti v oblasti cestovního ruchu ze zaniklého Ministerstva obchodu a cestovního ruchu na Ministerstvo hospodářství (s účinností od 31. října 1992). Od prosince 1996, po zrušení Ministerstva hospodářství, pak přešla kompetence na nově vzniklé Ministerstvo pro místní rozvoj, které vykonává svoji působnost do současnosti.

Novela živnostenského zákona č. 356/1999 Sb. pak pro průvodce v oblasti cestovního ruchu byla zásadní pro vypracování řady prováděcích předpisů, které umožnily zařadit průvodcovskou činnost mezi ty živnosti, jejichž výkon byl povinen zajistit pouze fyzickými osobami splňujícími odbornou způsobilost (nařízení vlády č. 209/2001 Sb.) i u zaměstnanců a dále oddělení doprovodných průvodců od plně kvalifikovaných průvodců cestovního ruchu v rámci živnosti volné „poskytování služeb osobního charakteru“. Nařízení vlády č. 469/2000 Sb., pak jasně deklarovalo, že držitel živnostenského oprávnění na poskytování služeb osobního charakteru není oprávněn vykonávat činnost, která je vyhrazena plně kvalifikovaným průvodcům v oblasti cestovního ruchu. Dále tato novela umožnila svým zmocnění vydání vyhl. MMR č. 295/2001 Sb., o provádění a obsahové náplni zkoušky odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu.

Zásadní význam pro odvětví cestovního ruchu má též zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších zákonů, který souvisí s plněním závazků, které Česká republika přijala se vstupem do EU. Na předloze zákona se začalo pracovat již v roce 1995. Jeho příprava byla poznamenána širokou diskusí s odbornou veřejností, byly zvažovány

¹⁵ Informační zpravodaj pro průvodce 1990, zvláštní číslo, nakladatelství Merkur Praha, 1990

různé přístupy a alternativy, a to zejména v oblasti jištění zákazníků cestovních kanceláří. Zákonná úprava je zaměřena především na ochranu spotřebitele - zákazníka cestovních kanceláří v souvislosti s prodejem a realizací zájezdu. Zákon je implementací Směrnice Evropské unie č. 90/314/EHS z roku 1990 o souborných službách pro cestování, pobyty a zájezdy. Zvláštní povaha tohoto podnikání spočívá především v tom, že je spojeno s vydáváním značných peněžních částek ze strany zákazníků předem a zájezd se poskytuje převážně s delším časovým odstupem v zahraničí. Podle Směrnice musí proto podnikatel předložit dostatečné důkazy o záruce pro navrácení přeplatků a pro repatriaci zákazníka v případě své platební neschopnosti. Základním cílem zákona je tedy ochrana zákazníků cestovních kanceláří v případě jejich ekonomického úpadku v souladu s požadavky výše uvedené Směrnice, které jsou tímto zákonem zapracovány do českého právního řádu.

Z toho důvodu je obsah zákona omezen jen na úpravu těch skutečností, které s výše uvedenými cíly souvisejí. Jde především o vymezení základních pojmů (zájezd, zákazník), dvou nových živností (provozování cestovní kanceláře a provozování cestovní agentury), práv a povinností souvisejících s poskytováním zájezdu, rozsahu povinného smluvního pojištění cestovních kanceláří, nového smluvního typu (cestovní smlouvy) a některých dalších skutečností.

Vzhledem k tomu, že některé z oblastí souvisejících s cíly zákona, jsou jako celek upraveny zvláštními právními předpisy, jsou součástí zákona i dvě novely - novela občanského zákoníku (cestovní smlouva) a novela živnostenského zákona (druhy živností). Z pohledu živnostenského zákona je to zejména členění živností na cestovní kanceláře a cestovní agentury, vymezení jejich činnosti a podmínky pro vydání koncesní listiny na provozování cestovní kanceláře atd. Novela občanského zákoníku se zabývá cestovní smlouvou. Zákon stanoví práva a povinnosti cestovní kanceláře a zákazníka v souvislosti s uzavřením cestovní smlouvy, jejími změnami a realizací zájezdu na základě uzavřené cestovní smlouvy. Některá práva a povinnosti jsou stanoveny přímo zákonem, jiné mohou vyplývat z konkrétních uzavřených smluv. Právní úprava tohoto zvláštního smluvního typu odpovídá požadavkům Směrnice na nezbytný obsah cestovní smlouvy, třebaže sladění těchto požadavků, u nás neobvykle podrobných i netradičních, s naším právním řádem bylo velmi komplikované.

Z pohledu průvodcovské činnosti je důležitý ten fakt, že tato činnost spadá při vymezení pojmu „zájezd“ do tzv. jiných služeb cestovního ruchu, které doplňují dvě základní služby cestovního ruchu, totiž ubytování a dopravu při vytváření balíčku-zájezdu.

Zákon č. 167/2004 Sb., změna živnostenského zákona a některých souvisejících zákonů stanovil nové zvláštní podmínky provozování živnosti oproti novele živnostenského zákona z roku 1999, která vyžadovala „středo-školské vzdělání ukončené maturitní zkouškou a 3 roky pra-xe v průvodcovské činnosti“ na:

- vysokoškolské vzdělání v oblasti cestovního ruchu, nebo
- vyšší odborné vzdělání ve studijním oboru cestovního ruchu, nebo
- úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání a 3 roky praxe v průvodcovské činnosti, nebo
- úplné střední odborné vzdělání v oblasti cestovního ruchu, nebo

- úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání a doklad o vykonání zkoušky podle vyhlášky vydané ministerstvem, do jehož působnosti patří odvětví, v němž je živnost provozována (§ 73a odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., v platném znění), nebo
- úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání a osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné způsobilosti vydaný institucí akreditovanou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, nebo příslušným ministerstvem, do jehož působnosti patří odvětví, v němž je živnost provozována, a doklad o vykonání nejméně dvouleté praxe v průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu, nebo
- úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání a osvědčení vydané pro výkon průvodcovské činnosti Ministerstvem obchodu a cestovního ruchu, případně Ministerstvem hospodářství od 1.1.1992 do 31.12.1995.

V této souvislosti je třeba uvést, že živnostenský zákon vymezil i jiné kategorie průvodcovské činnosti a to:

a) horskou (§ 22 odst. 1 písm. e) zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění) - osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné způsobilosti vydaný institucí akreditovanou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nebo příslušným ministerstvem, do jehož působnosti patří odvětví, v němž je živnost provozována, a dokladem o vykonání čtyřleté praxe v oboru,

b) tělovýchovnou a sportovní – absolvování vysoké nebo vyšší odborné školy tělovýchovného směru s příslušnou specializací nebo osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné způsobilosti vydaný institucí akreditovanou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nebo jiným ministerstvem, do jehož působnosti patří odvětví, v němž je živnost provozována,

Jak byl již shora uvedeno provádění a obsahovou náplň zkoušky odborné způsobilosti upravovala vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 295/2001 Sb., o provádění a obsahové náplni zkoušky odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu. Tato vyhláška předkládala přesná pravidla pro oprávnění vzdělávacích institucí provádět zkoušku odborné způsobilosti, pravidla pro podání přihlášky ke zkoušce, průběh již zmíněné zkoušky, složení, jmenování a povinnosti zkušební komise či obsahovou náplň vykonávané zkoušky. Oprávněná vzdělávací zařízení byly každoročně vyhlašována Ministerstvem pro místní rozvoj v Obchodním věstníku, mj. i VŠO v Praze, o.p.s. byla od počátku součástí tohoto seznamu.

Příslušná zkouška se skládala na jedné straně z části odborné, na straně druhé z jazykové a její vykonání mohlo být rozloženo do dvou dnů. Pokud uchazeč nesplnil jednu část zkoušky, byla zkouška ukončena, přičemž uchazeč je hodnocen kvalifikačním stupněm neprospěl. Celkový výsledek zkoušky byl hodnocen klasifikačním stupněm "prospěl" nebo "neprospěl".

Vyhláška se zaměřila na ověření znalostí a schopností nutných pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu. Pro úspěšné složení této části zkoušky uchazeč musel prokázat:

▪ *znalost*

1. základní charakteristiky České republiky z hlediska místopisného, politického, historického a kulturního, z hlediska udržitelného rozvoje cestovního ruchu a základů obecné, fyzické a ekonomické geografie;
2. významných destinací cestovního ruchu, zejména v České republice a v Evropě;
3. základních údajů o historických sídlech a nemovitých kulturních památkách v České republice včetně přístupnosti pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace;
4. podstaty jednotlivých uměleckých slohů a uměleckohistorické terminologie a nejvýznamnějších světových památek;
5. právních předpisů souvisejících s poskytováním jednotlivých služeb cestovního ruchu (např. živnostenských, ochrany spotřebitele, základních celních, pasových a vízových a souvisejících s pojištěním účastníků cestovního ruchu);
6. služeb cestovního ruchu, včetně zvláštností jejich poskytování, zejména stravovacích, ubytovacích, průvodcovských v oblasti cestovního ruchu;
7. organizace a řízení cestovního ruchu v České republice, mezinárodních organizací cestovního ruchu, specifik trhu cestovního ruchu, základní odborné terminologie cestovního ruchu;
8. zvláštností předností jednotlivých druhů dopravních služeb, včetně znalosti základních mezinárodních předpisů;
9. psychologie reklamy v cestovním ruchu a psychologie práce se zákazníkem, včetně pravidel společenského chování a základů sociální psychologie a duševní hygieny;

▪ *schopnost*

1. aplikovat geografické, historické a uměleckohistorické znalosti při průvodcovské činnosti;
2. přiblížit turistům památky a zajímavosti příslušného regionu, jeho zvyky a tradice;
3. připravit průvodcovský výklad a poskytnout ho v českém a cizím jazyce;
4. převzít zájezd, vést skupinu turistů, zvládat běžné i mimořádné situace při zájezdu, rychle a správně se rozhodovat;
5. samostatně se orientovat v terénu s pomocí mapy, plánu, literatury;
6. vyúčtovat a zhodnotit zájezd z pohledu průvodce;
7. hlásit pojistnou událost;
8. pohotově reagovat na dotazy a připomínky doprovázené skupiny osob nebo jednotlivců;
9. diskutovat, ovládnout základy rétoriky a komunikačních dovedností.

Jazyková část zkoušky měla formu ústní i písemnou a ověřovala se v ní úroveň znalostí ze zvoleného cizího jazyka nebo jazyků, kterou uchazeč prokazoval:

1. písemným zpracováním tématu určeného komisí bez možnosti použití slovníku, s použitím odborných výrazů používaných v oblasti cestovního ruchu;
2. volným překladem dvouminutového projevu v cizím jazyce do jazyka českého;
3. patnáctiminutovým řízeným rozhovorem ve zvoleném cizím jazyce zaměřeným na řešení konkrétní situace spojené s výkonem průvodcovské činnosti.

Zkouška se skládala před komisí jmenovanou rektorem, osobou, která vykonává funkci rektora, nebo ředitelem vzdělávacího zařízení. Předsedou komise byl pedagogický nebo akademický pracovník vzdělávacího zařízení, místopředsdou zaměstnanec příslušného živnostenského úřadu navržený tímto úřadem.

Současné právní úprava průvodcovské činnosti v cestovním ruchu

K zásadním změnám v oblasti úpravy živnostenskoprávní úpravy průvodcovské činnosti došlo „poslaneckým návrhem“ při projednávání novely živnostenského zákona (č.130/2008 Sb.) v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, kde došlo k vypuštění živnosti průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu z živností ohlašovacích vázaných a jejich přeřazení do živnosti ohlašovací volné „Provozování cestovní agentury a průvodcovská činnost v oblasti cestovního ruchu“. Zároveň s tím byla zrušena vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 295/2001 Sb., o provádění a obsahové náplni zkoušky odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu.

Nařízení vlády č. 278/2008 Sb. ze dne 23. července 2008, o obsahových náplních jednotlivých živností s účinností od 14. srpna 2008, které provádí novelu č. 130/2008 Sb.pak vymezuje obsahovou náplně činnosti pro průvodcovskou činnost v oblasti cestovního ruchu takto:

„Doprovázení skupiny osob nebo jednotlivců, při němž je v jazyku podle jejich výběru poskytován výklad o kulturním a přírodním dědictví země. Výklad obsahuje zejména informace o kultuře (historické, umělecké, archeologické, folkloristické, etnologické, gastronomické a podobně), životním prostředí (geologické, přírodní, klimatické a podobně), jednotlivých lokalitách (historických, průmyslových, městských centrech a podobně), místech (muzea, kostely a podobně) a oblastech (turistických regionech, krajích a podobně). Zajištění dalších nezbytných činností spojených s doprovodem skupiny osob nebo jednotlivců, vedením a kontrolou itineráře, zajištěním programu, obstaráním základních informací během cesty, včetně praktických informací vztahujících se k místu pobytu a poskytování pomoci doprovázeným osobám“

Uvedená změna zákona, které nebyla projednána jak s MMR, ani s věcně příslušnými profesními sdruženími výrazným způsobem ovlivnila a narušila požadavek na zlepšení kvality poskytovaných služeb průvodci. Zejména pak zrušení vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj č. 295/2001 Sb., o provádění a obsahové náplni zkoušky odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu, narušilo systém odborného vzdělávání průvodců.

Proto jednou z priorit v oblasti vzdělávání průvodců byla a je příprava dílčích kvalifikací pro průvodcovskou činnost dle zák.č. 179/2006 Sb., která by zohlednila evropskou normu EN 15 565 „Služby cestovního ruchu – požadavky na zajištění odborného vzdělávání a kvalifikačních programů pro turistické průvodce“a zároveň se stala dokumentem, který by se dle připravované novely zákona o zaměstnanosti stal měřítkem všech rekvalifikačních kurzů dle tohoto zákona. Dílčí kvalifikace je i předpokladem možného přeřazení činnosti průvodců v cestovním ruchu zpět do živností ohlašovacích vázaných.

Novela živnostenského zákona však přinesla zásadní změny nejen v oblasti vstupu do podnikání, ale i v oblasti požadavků na odbornou způsobilost obecně a tím i zařazení živností do živností, řemeslných, vázaných a koncesovaných. Zejména se jedná o:

- Namísto dřívějších 125 živností volných zavedla novela živnostenského zákona jednu živnost volnou, v rámci které je podnikatel oprávněn provozovat všechny obory činností, které tato živnost obsahuje. Nemusí tedy ohlašovat každý obor činnosti v rámci živnosti volné zvlášť a mít na něj příslušné oprávnění. Oznámí pouze obory činností, které bude v rámci živnosti volné vykonávat.
- Živnostenské listy byly nahrazeny jedním dokumentem, a to výpisem z živnostenského rejstříku.
- Zrušena byla povinnost oznamovat živnostenskému úřadu znovu údaje, které již dříve podnikatel oznámil rejstříkovému soudu a které byly zapsány do obchodního rejstříku.
- Zjednodušeno bylo prokazování bezúhonnosti, výpis z rejstříku trestů si obstará živnostenský úřad sám, čímž se urychlí proces vzniku živnostenského oprávnění.
- Usnadněn je vstup do podnikání lidem s odborným vzděláním. Pokud má někdo odborné vzdělání (vyučení v oboru, středoškolské, či vysokoškolské vzdělání), není od něho již u řemeslných živností požadována praxe v oboru
- Došlo k zásadní změně v určení místní příslušnosti živnostenského úřadu pro podání podnikatele. Podnikatel nyní může ohlásit živnost nebo požádat o koncesi u kteréhokoliv obecního živnostenského úřadu.
- Významně byl redukován počet živností, který klesl z 261 na 96.

Co se týče současného znění nařízení vlády o *obsahových náplních jednotlivých živností* došlo v problematice průvodcovské činnosti, oproti minulé úpravě k některým nejasnostem spojených s :

- a) s vymezením průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu v rámci živnosti ohlašovací volné „Provozování cestovní agentury a průvodcovská činnost v oblasti cestovního ruchu“, kdy byla odmítnuta navrhovaná verze předložená Svazem obchodu a cestovního ruchu (SOCR) z důvodu údajné komplikace s navrženou úpravou textu (např., že formulace "vedení zájezdu a doprovod.... v zastoupení cestovní kanceláře".... by nasvědčovala tomu, že se nejedná o živnost - není naplněn jeden ze znaků živnosti tj., že činnost je vykonávána vlastním jménem) apod.) Tento výklad je přitom v rozporu s minulým zněním nařízení vlády, a to jak u průvodců v oblasti cestovního ruchu, tak i u činnosti doprovodných průvodců (tour escort, tour manager – mj. sdružených v evropské profesní asociaci IATM) vymezených v rámci bývalé živnosti ohlašovací volné „poskytování služeb osobního charakteru“. Je i v rozporu ze členění průvodcovské činnosti dle ČSN EN 13 809 „Služby cestovního ruchu – Cestovní agentury a cestovní kanceláře (touroperátoři) – Terminologie.
- b) nejasnostmi s překrýváním jednotlivých živností z pohledu průvodcovské činnosti viz. živnosti ohlašovací volné „Překladačská a tlumočnická činnost“ – („Tlumočení z jednoho jazyka do druhého a tlumočení ... pro účely cestovního

ruchu) a „Provozování kulturních, kulturně-vzdělávacích a zábavních zařízení, pořádání kulturních produkcí, zábav, výstav, veletrhů, přehlídek, prodejních a obdobných akcí“ - („zpřístupňování veřejnosti ve stálých expozicích a na tematických výstavách ... průvodcovská a publikační činnosti“ a vlastní živnosti „Provozování cestovní agentury a průvodcovská činnost v oblasti cestovního ruchu“).

Asociace průvodců ČR prostřednictvím Svazu obchodu a cestovního ruchu, Hospodářské komory ČR ostře protestovala a protestuje proti přearažení živnosti „Průvodcovská činnost v oblasti cestovního ruchu“, do živností ohlašovacích volných, i když formálně k tomuto přearažení došlo až v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, ale za účinné pomoci poradců bývalého ministra průmyslu a obchodu.

Tyto profesní organizace se proto domnívají, aby turističtí průvodci mohli poskytovat kvalitní služby potřebují odborné vzdělání a dobrou znalost cizího jazyka. Proto je nepochybným obecným zájmem, aby na trhu byly stanoveny minimální požadavky na odbornou a jazykovou způsobilost turistických průvodců, a tím i nutnost opětného přearažení této živnosti do živností ohlašovacích vázaných. Je zarážející, že za minulého režimu si uvědomovala komunistická vláda význam průvodců pro informovanost zahraničních turistů o naší zemi, a to nejen z pohledu kulturního a přírodního dědictví.

Po zrušení vyhlášky MMR 295/2001 Sb., o zkouškách odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti, která tuto problematiku řešila se Svaz obchodu a cestovního ruchu (SOCR) zapojil prostřednictvím Asociace průvodců ČR do konkrétního řešení celé situace. Ve spolupráci s HK ČR se podílí na problematice vzdělávání v cestovním ruchu. Svou účastí v Sektorové radě pro pohostinství, gastronomii a cestovní ruch, podporuje rozvoj Národní soustavy kvalifikací a tvorby dílčích kvalifikací dle zák.č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

Proto iniciovala vznik dílčí kvalifikace pro průvodce cestovního ruchu (65-021-N) podle výše uvedeného zákona, která by byla, jako je tomu u horských průvodců základem odborné způsobilosti nutné pro převedení živnosti zpět do živností ohlašovacích vázaných. Navíc uvedená dílčí kvalifikace zohledňuje evropskou normu ČSN EN 15565 „Služby cestovního ruchu – Požadavky k zajištění odborného školení turistických průvodců a kvalifikačních programů“, a tím i srovnatelnost požadavků na vzdělávání průvodců v rámci Evropy. Samostatnou cestou byla podpora Asociace průvodců vzniku studijních oborů v oblasti terciárního vzdělávání. Výsledkem je např. bakalářský studijní obor „průvodcovská činnost v cestovním ruchu“ akreditovaný Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s.

Shora uvedené změny živnostenského zákona v roce 2008 i mají negativní konsekvence z pohledu postavení českých průvodců na evropské trhu. Jedná se zejména o systém uznávání odborných kvalifikací podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací. Česká republika implementovala tuto směrnici zákonem č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace. Tento zákon byl novelován zákonem č. 189/2008 Sb. Základní pravidlo týkající se problematiky kvalifikací říká, že občan EU, který získal kvalifikaci v jedné zemi EU, může tuto činnost vykonávat i v ostatních státech EU. V případě založení podniku, či živnosti v jiné členské zemi (svoboda usazování) musí podnikatel u příslušných uznávacích

institucí žádat o uznání kvalifikace, pokud je činnost, kterou bude v druhém členském státě vykonávat, regulovaná (vázaná živnost). Příslušné orgány v druhé členské zemi posoudí jeho kvalifikaci a uznají nebo neuznají ji. Mohou mu též uložit splnění dalších podmínek (tzv. kompenzační opatření).

V Evropské unii existuje celá řada přístupů týkajících se regulovaných povolání. Od liberálního přístupu, např. v severských zemích, kde je regulováno pouze několik desítek profesí k zemím jako je Rakousko, Francie, Řecko, Španělsko, které regulují stovky profesí, včetně průvodcovských. Vše navíc komplikuje skutečnost, že se vlastní definice regulovaných povolání v jednotlivých zemích liší, a to jak co se týče označení i rozsahu.

Zcela shodně jako podnikatel, který chce založit podnik v regulované činnosti, postupuje i zaměstnanec, který se chce nechat zaměstnat v jiné zemi EU v regulovaném povolání.

Pokud chce podnikatel žádat o uznání kvalifikace v jiné členské zemi, obrátí se na odbor živností Ministerstva průmyslu a obchodu se žádostí o vydání osvědčení kvalifikace. Seznam kontaktních míst pro kvalifikace dle jednotlivých zemí lze nalézt na:

http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/contact-points/info-points_en.pdf.

Při dočasném, přeshraničním poskytování služeb Osobami samostatně výdělečně činnými (OSVČ) v regulovaných činnostech se uplatňují následující dva procedurální postupy:

1. forma ohlášení
2. forma ověření, která se pro průvodce neaplikuje

Při ohlášení podnikatel vyplní ohlašovací formulář. V některých zemích, např. v Německu, žádný standardizovaný formulář pro ohlášení živnosti neexistuje, v tomto případě se ohlášení provede e-mailem, faxem, či dopisem. Ohlášení musí obsahovat obdobné informace o poskytovateli služeb, jaké se uvádějí ve formulářích pro jiné země.

Formulář se doplní dalšími doklady, především dokladem o tom, že OSVČ je legálně usazena v jiné členské zemi. K tomu slouží výpis z živnostenského rejstříku. Dále jsou vyžadovány doklady o kvalifikaci. Předkládané doklady je obvykle nutno přeložit do jazyka hostitelské země, někdy je vyžadován i ověřený překlad. Vše ještě doplní kopii dokladu o státní příslušnosti občana EU, tj. pasu nebo občanského průkazu.

V případě, že činnost není regulována v zemi původu, ale je regulována v hostitelské zemi, je třeba přiložit doklady o minimálně dvouletém vykonávání příslušné činnosti v zemi původu v uplynulém desetiletém období. Formulář společně s příslušnými doklady zašle podnikatel na uznávací orgán v hostitelské zemi. Ohlášení má platnost 1 rok, případě dalšího poskytování služeb, po uplynutí tohoto období je třeba ohlášení znovu poslat na kompetentní orgán, tentokrát stačí ohlášení bez doprovodných dokumentů (v případě, že v mezidobí nedošlo k zásadním změnám podmínek).

Pokud ohlášení nesplňuje zákonné podmínky, je uznávací orgán povinen to oznámit ohlašovatel. V případě, že ohlašovatel za těchto podmínek poskytuje v hostitelské zemi služby v dané regulované činnosti, jedná se o neoprávněný výkon povolání, který je trestán.

Zemích EU je činnost průvodce cestovního ruchu (tourist guide) regulována v následujících zemích: Estonsko, Francie, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko.

Závěr

Z výčtu uvedených zemí vyplývá, že ve většině vyspělých evropských zemích cestovního ruchu je činnost průvodců regulována. Taktéž z historického pohledu v České republice se jednalo o regulovanou živnost. Mimo jiné i za socialistického Československa byla v 80. letech minulého století věnována vzdělávání a způsobilosti průvodců velká pozornost. To, že v České republice mohou vykonávat činnost průvodci bez ohlášení, aniž by dokladovali elementární znalosti z oboru vede jednak k tomu, že tito zahraniční průvodci prezentují českou republiku po „svém“, fakticky tím poškozují nejen image České republiky, ale i berou práci českým průvodcům jejich nerovným postavením na trhu práce. Proto je tlak na změnu celkové situace v podnikání a odborné způsobilosti průvodců důvodný.

Seznam použité literatury

- [1] Štědrý, B., Buchtela, R., Řád živnostenský, díl I., Komentované zákony Československé republiky, Československý Kompas, a.s., Praha 1936
- [2] Franke, A. a kol.: Rukověť cestovního ruchu, Merkur Praha, Praha 1980, 51-331-80
- [3] Kubišta, V.: Služby v mezinárodním obchodě, Grafické závody Hronov, s.r.o., Praha 2003, ISBN 80-7179-380-9
- [4] Havel, Z., Pichanič, M., Pražská, L.: Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu, Merkur Praha, 2. dopl. Vydání, Praha 1987, 51-525-87
- [5] Houška, P.: Klasifikace ubytovacích zařízení, Ministerstvo pro místní rozvoj Praha, Praha 2007, ISBN 978-80-87147-00-9
- [6] Ryšavá, J., Voleman, S.: Pravidla pro volný pohyb průvodcovských a doprovodných služeb v oblasti cestovního ruchu, Ministerstvo pro místní rozvoj Praha, Praha 2009, ISBN 978-80-254-4865-6
- [7] Ministerstvo obchodu a cestovního ruchu, živnostenský odbor, Metodický pokyn k aplikaci zák.č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání „Transformace oprávnění k podnikatelské činnosti vydaných před 13. březnem 1965“, č.j.: 56946/92/Ru ze dne 4. 8. 1992
- [8] Informační zpravodaj pro průvodce 1990, zvláštní číslo, nakladatelství Merkur Praha, 1990,
- [9] Zákon č. 122/1948 Sb. ze dne 5. května 1948 o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří
- [10] Zákon č. 124/1948 Sb. ze dne 5. května o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení
- [11] Zákon č. 119/1948 Sb. ze dne 28. dubna 1948 o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství
- [12] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 2507/1948 Ú.l. ze dne 14. října 1948 o znárodnění některých cestovních kanceláří [13] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 2508/1948 Ú.l. ze dne 14. října 1948 o zřízení národního podniku Čedok
- [14] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 2995/1948 Ú.l. ze dne 17. listopadu 1948 o zastavení činnosti cestovních kanceláří.
- [15] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 1837/1948 Ú.l. ze dne 28. července 1948 o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení
- [16] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 1838/1948 Ú.l. ze dne 30. července 1948 o zřízení národního podniku Československé hotely
- [17] Nařízení ministrů obchodu a vnitra č. 181/1895 ř.z. ze dne 23. 11. 1895 jímž cestovní kanceláře se zařadí mezi živnosti koncesované
- [18] Vyhláška ministra vnitřního obchodu č. 654/1949 Ú.l. ze dne 7. července o pověření Československých hotelů n.p. prováděním odborného dozoru nad komunálními podniky
- [19] Zákon č. 227/1859 ř.z. ze dne 20. prosince 1859 Řád živnostenský, § 15 odst. 4/ „živnosti těch, kteří na veřejných místech prostředky na dopravu osob k potřebě jednoho každého pohotově mají aneb ke službám osobním se nabízejí (jako poslové, nosiči, průvodčí cizinců atd.)“

- [20] Nařízení ministra obchodu v dohodě s min. vnitra. č. 187/1911 ř.z. ze dne 14. září 1911 jímž se živnost těch, kteří nabízejí osobní služby na neveřejných místech, váže na koncesi.
- [21] Nařízení ministra obchodu v dohodě s min. vnitra č. 134/1912 ř.z. ze dne 3. července 1912 o provozování živnosti těch, kteří nabízejí osobní služby na neveřejných místech (jako poslové, průvodčí apod. služby)
- [22] Vládní nařízení č. 116/1949 Sb. ze dne 25. května 1949 o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě
- [23] Vládní nařízení č. 120/1951 Sb. ze dne 29. prosince 1951 o změnách v organizaci okresních národních výborů
- [24] Vládní nařízení č. 122/1951 Sb. ze dne 29. prosince 1951 o dalších přesunech působnosti a o jiných zjednodušeních veřejné správy [25] Vyhláška ministerstva vnitřního obchodu č. 228/1950 Ú.l. ze dne 3. dubna 1950 o složení a úkolech komisí cestovního ruchu
- [26] Vládní nařízení č. 23/1939 Sb. II o opatřeních v oboru hostinských a výčepnických živností zejména na podporu cestovního a sportovního ruchu [27] Vládní nařízení č. 34/1952 Sb. ze dne 1. srpna 1952 o organizaci silniční, letecké a vodní dopravy a cestovního ruchu. [28] Vládní nařízení č. 44/1954 Sb. ze dne 23. října 1954 o organizaci veřejné dopravy v oboru ministerstva dopravy
- [29] Vládní nařízení č. 7/1956 Sb. ze dne 17. března 1956 o přesunu působností v oboru cizineckého cestovního ruchu
- [30] Zákon č. 104/1963 Sb. ze dne 19. prosince 1963 o zřízení a pravomoci Vládního výboru pro cestovní ruch
- [31] Zákon č. 2/69 Sb. ze dne 8. ledna o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky [32] Zákon ČNR č. 127/1981 Sb. ze dne 17. prosince 1981 o vnitřním obchodě [33] Vyhláška ministerstva obchodu ČR ze dne 22. července 1982 kterou se provádějí některá ustanovení zákona Česká národní rady č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě [34] Zákon ČNR č. 60/1988 Sb. ze dne 21. dubna 1988 o změnách v organizaci a působnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR
- [35] Zákon č. 105/1990 Sb. ze dne 18. dubna 1990 o soukromém podnikání občanů
- [36] Zákon č. 427/1990 Sb. ze dne 25. října 1990 o převezech vlastnictví státu k některým věcem na jiné, právnické nebo fyzické osoby
- [37] Zákon č. 87/1991 Sb. ze dne 21. března 1991 o mimosoudních rehabilitacích
- [38] Zákon č. 92/1991 Sb. ze dne 22. března 1991 o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby
- [39] Zákon ČNR č. 425/1990 Sb. ze dne 24. října 1990 o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících
- [40] Zákon č. 455/1991 Sb. z 15. listopadu 1991 o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)
- [41] Zákon ČNR č. 570/1991 Sb. ze dne 31. prosince 1991 o živnostenských úřadech.
- [42] Zákon č. 356/1999 Sb. ze dne 30. prosince 1999 kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- [43] Nařízení vlády č. 209/2001 Sb. ze dne 25. června 2001 kterým se stanoví seznam živností, jejichž výkon je podnikatel povinen zajistit pouze fyzickými osobami splňujícími odbornou způsobilost stanovenou tímto nařízením
- [44] Nařízení vlády č. 469/2000 Sb. ze dne 29. prosince 2000 kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností
- [45] Vyhláška MMR č. 295/2001 Sb. ze dne 15. srpna 2001 o provádění a obsahové náplni zkoušky odborné způsobilosti pro výkon průvodcovské činnosti v oblasti cestovního ruchu.
- [46] Zákon č. 159/1999 Sb. ze dne 23. července 1999 o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)
- [47] Zákon č. 167/2004 Sb. ze dne 16. dubna 2004 kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony
- [48] Zákon č. 130/2008 Sb. ze dne 17. dubna 2008 kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- [49] *Nařízení vlády č. 278/2008 Sb. ze dne 23. července 2008, o obsahových náplních jednotlivých živností*
- [50] Zákon č. 179/2006 Sb. ze dne 5. května 2006 o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání). [51] Zákon č. 189/2008 Sb. ze dne 2. června 2008 kterým se mění zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních

příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

[52] ČSN EN 15565 Služby cestovního ruchu - Požadavky na zajištění školení a kvalifikační programy pro profesionální průvodce cestovního ruchu, ČNI Praha, 2008

[53] ČSN EN 13 809 Služby cestovního ruchu – Cestovní agentury a cestovní kanceláře (touroperátoři) – Terminologie, ČNI Praha, 2004